

3. kapitola

Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici

V súlade so zákonným opatrením predsedníctva Národného zhromaždenia z 12. 8. 1964 § 3 ods. 1/ sa z Pedagogického inštitútu v Banskej Bystrici zriadila Pedagogická fakulta, ako samostatná vysoká škola. Na základe § 6 toho istého opatrenia, ktoré nadobudlo platnosť 1. septembra 1964, ukončením školského roku 1963/1964 zanikol Pedagogický inštitút v Martine. Pedagogická fakulta (ďalej PdF) v Banskej Bystrici vlastne vznikla zlúčením sa bývalého banskobystrického PI so zrušeným martinským pedagogickým inštitútom, z ktorých sa postupne vybudovala komplexná vysokoškolská výchovno-vzdelávacia inštitúcia. Dovršením tohto procesu napokon vyvrcholili trendy, smerujúce k potvrdeniu vysokoškolského charakteru pedagogickej prípravky, vygenerované priebežne z vlastných zdrojov, pri využití vlastného potenciálu bývalých pedagogických inštitútov.

Za hlavného predstaviteľa, **dekana** fakulty, ktorá organizačne podliehala Poverenictvu školstva v Bratislave, bol poverenikom tohto rezortu na Slovensku menovaný **Július Alberty**. Podľa zákonného opatrenia § 3, ods. 3 mal dekan „spravidla“ troch prodekanov. Prodekanom pre interné štúdium sa stal Jozef Kosír, pre diaľkové Andrej Grega, pre vedu a výskum Ján Lietava. Tajomníkom fakulty, menovaným tiež poverenikom školstva, sa stal Jozef Tanečka.

3.1 Vznik Pedagogickej fakulty a jej vývoj do začiatku sedemdesiatych rokov

Zlučovanie dvoch bývalých inštitútov bolo náročným, viacročným procesom. Do istej miery ho uľahčovali okolnosti, že proti zániku PI v Martine nebola vážnejšia opozícia a miestne orgány v tom čase preferovali umiestňujúcu sa lekársku fakultu. Komplikovala ho pritom najmä skutočnosť, že sa všetky štruktúry Pedagogického inštitútu v Martine nedali predisponovať do Banskej Bystrice. Väčšina pedagógov s prechodom súhlasila a do Banskej Bystrice prišlo z nich viac ako tridsať. Aj študentom interného štúdia sa dala možnosť prestúpiť. Pre tých, počet ktorých postačoval na študijnú skupinu, a zároveň pre všetkých študentov diaľkového štúdia, sa v Martine vytvorilo elokované študijné a konzultačné pracovisko s príslušnou administratívou a správou, vrátane prevádzky študentského domova. Preto bolo potrebné zabezpečiť pre nich edukačný proces, ktorý potom ešte pretrvával počas ďalších troch akademických rokov.

V súvislosti s novovzniknutou situáciou vyvstávali pred vedením PdF ďalšie vážne a neodkladné úlohy. Prioritne bolo treba vyriešiť pracovno-právne vzťahy všetkých zamestnancov zrušeného PI v Martine. Pre tých, ktorí prejavili ochotu prísť vyučovať na PdF do Banskej Bystrice, bolo potrebné zabezpečiť byty či aspoň predbežné ubytovanie. Značnú časť bytovej otázky vyriešilo vedenie založe-

ním Stavebného bytového družstva PdF v Banskej Bystrici, ktoré v relatívne krátkom čase dokázalo postaviť pre záujemcov obytný blok s družstevnými bytmi, na Okružnej ulici sídliska Fončorda. Časť novoprichádzajúcich učiteľov a zamestnancov naďalej nachádzala svoje dočasné ubytovanie, aj s rodinami, v priestoroch ŠD na Triede SNP.⁵³

Nemalé zložitosti vyvstávali tiež v oblasti prepravy vyučujúcich medzi Banskou Bystricou a Martinom, najmä vzhľadom k tomu, že cesta z Turčianskych Teplíc cez Šturec bola práve vo výstavbe a tak cestnú dopravu autom alebo autobusom bolo možné realizovať cez Kremnicu, či Ružomberok. Najjednoduchšou ostávala cesta vlakom. Súčasne bolo potrebné finančne a majetkovo vysporiadať výstavbu školského objektu na Hostihore v Martine, započatú PI.

Ďalšou neodkladnou úlohou vedenia PdF bola reorganizácia základných pracovísk edukačného procesu v sídle fakulty, v Banskej Bystrici, a to vedno s riešením pretrvávajúceho napätia vzťahov medzi kolegmi. Došlo tak k zriadeniu vlastných 17 katedrií (mená ich vedúcich uvádzame v zátvorke): psychológie (J. Krňan), pedagogiky (J. Mikleš), metodík predmetov 1. stupňa a pedagogickej praxe (J. Koday), slovenského jazyka (I. Plintovič), ruského jazyka (V. Hlôška), cudzích jazykov – t. j. nemeckého, francúzskeho a anglického jazyka (M. Olejár), dejepisu (J. Alberty), zemepisu (J. Kosír), biológie (J. Salaj) s oddelením práce na pozemku (neskôr sa stalo samostatnou katedrou), chémie (I. Vaňo), fyziky (A. Grega) s oddelením základov priemyselnej výroby (neskôr tiež samostatná katedra), matematiky (P. Kršňák), hudobnej výchovy (A. Melicher), výtvarnej výchovy (Fedor Klimáček), odbornej telesnej výchovy (J. Starší), základnej telesnej výchovy (J. Lehocký) a marxizmu-leninizmu (B. Kozicová). Katedra vojenskej prípravy, v tom čase pod vedením kpt. J. Pavla, naďalej podliehala VŠLD Žvolen.⁵⁴ Táto štruktúra, s menšími úpravami, vydržala do roku 1970.⁵⁵

Podľa zákona o vysokých školách z roku 1966, začiatkom AR 1966/1967 vedecká rada fakulty zvolila, po prvý raz v histórii vysokej školy tajným hlasovaním, nové vedenie Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Za dekana fakulty bol zvolený

---

⁵³ Aj autor tejto časti publikácie obýval bunku ŠD s rodinou päť rokov (1967 – 1972).

⁵⁴ Vedeniu školy sa podarilo vysťahovať z budovy všetkých nájomníkov, svojpomocne v priebehu jedného leta postaviť za telocvičňou dvojpodlažný učebný pavilón, „školička“ a dokončiť výstavbu panelového ŠD pre chlapcov, vedľa dievčenského (dnes súčasť ŠD Ekonomickej fakulty UMB). Vojenská katedra mala k dispozícii na prevádzku jednu miestnosť v suteréne centrálnej budovy a ďalšiu v študentskom domove. Vojenská príprava študentov prebiehala jeden deň v týždni počas dvoch rokov a končila sa mesačným sústredením vo vojenských výcvikových priestoroch. Absolventom sa potom povinná základná vojenská služba skrátila o rok a k útvaram či do posádok odchádzali ako poddôstojníci, a tí úspešnejší dokonca ako podporučíci.

⁵⁵ Medzi „menšie úpravy“ v roku 1968 patrilo napr. zrušenie výučby povinného predmetu z katedry M-L, Dejiny medzinárodného robotníckeho hnutia a KSČ, ktorý bol povinným pre všetkých poslucháčov v 1. ročníku. Počnúc AR 1968/1969 bol nahradený predmetom „Národno-politické dejiny“, ktorý vyučovali P. Martuliak a P. Kachnič, potom ako pracovníci katedry dejepisu. Tento stav vydržal do začiatku AR 1970-1971.

lený opäť J. Alberty. Prodekanmi sa stali J. Kosír, V. Motoška, I. Plintovič. Vzhľadom na pripravovanú rozsiahlu investičnú výstavbu, pribudla funkcia prodekana pre výstavbu, ktorým sa stal Pavel Kachnič, a zároveň bola celoštátne stanovená funkcia prodekana pre politicko-výchovnú prácu, do ktorej bol menovaný Ján Lietava. Ďalšia voľba akademických funkcionárov PdF členmi vedeckej rady sa konala 14. mája 1969. Za dekana bol znovu zvolený J. Alberty. Prodekanmi boli J. Kosír, V. Motoška, a P. Kachnič. Vo funkcii prodekana sa tiež vystriedali Z. Kasáč a J. Matejčík.

Technické podmienky pre jednotlivé katedry sa vedeniu PdF podarilo skvalitniť najmä opatrením, že dokázalo v krátkom čase postaviť za telocvičňou pri hlavnej budove PdF poschodový pavilón z prefabrikátov („školička“), pred telocvičňou vybudovať objekt ako telocvičňu na gymnastiku i ateliér pre výtvarnú výchovu a dokončiť výstavbu chlapčenského ŠD na ulici 29. augusta. Pôvodná budova ŠD v tesnej blízkosti, na Triede SNP, slúžila ako dievčenský internát. Riaditeľom ŠD bol od r. 1964 Ladislav Dropka. V priestoroch suterénu dievčenského internátu poslucháči PdF z vlastnej iniciatívy vybudovali svoj Vysokoškolský klub s dôkladnou umeleckou výzdobou, známy ako V-klub, ktorý bol otvorený 12. 2. 1968. Potom pár ďalších rokov slúžil študentom, ale tiež i pracovníkom fakulty, na príjemné kultúrno-spoločenské využitie voľného času. Výstavbou nového, chlapčenského pavilónu ŠD bola pre študentov zabezpečená slušná ubytovacia kapacita.⁵⁶

V súlade so zákonom o vysokých školách z roku 1966 vydal dekan Štatút Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici s platnosťou od 11. októbra 1966. Dokument stanovoval a špecifikoval základné normy existencie a pôsobenia fakulty na jednotlivých úsekoch činnosti. Išlo najmä o zavedenie štvorročného interného štúdia v oboch študijných smeroch, t. j. učiteľstva pre 1. - 5. ročník i pre 6. - 9. ročník. Pri výučbe metodík sa posilnila teoretická zložka, čo sa odrazilo aj v novom označovaní metodík ako teórií vyučovania jednotlivých predmetov. Upustilo sa od povinnej návštevnosti prednášok. Edukačný proces si mohli organizovať a zabezpečovať katedry.

Bola tiež zrušená jednoročná súvislá prax študentov. Do komplexu praktických činností pribudla v prvých dvoch ročníkoch *klinická prax*, pri ktorej sa študenti (formou náčuvov a potom výstupov) zoznamovali s pedagogickou a psychologickou problematikou výučby na základnej škole. Vzhľadom k narastajúcemu počtu študentov (v AR 1967/1968 bolo na IŠ zapísaných 1264 poslucháčov) bolo nutné koncentrovať klinickú prax na jednu veľkú školu. Stala sa ňou už uvedená Základná škola na Triede SNP 54 (riaditeľ J. Mikula), ako „cvičná“ škola PdF. V záujme skvalitňovania tejto súčasti vzdelávacieho procesu dala Pedagogická fakulta zaviesť do dvoch tried na cvičnej škole priemyselnú televíziu (v každej z nich boli dve fixné kamery a jedna pohyblivá) a prenosnou kamerou sa sledovala výučba

---

⁵⁶ V AR. 1968/1969 tu našlo ubytovanie viac ako 70 % študentov (680 dievčat, 213 chlapcov). V ŠD mali zabezpečenú celodennú stravu, ordináciu praktického i zubného lekára, bufet a možnosť kultúrneho vyžitia (V-klub). K ďalším sociálnym vymoženostiam študentov tej doby patrí tiež skutočnosť, že napr. v r. 1968 poberalo štipendium (sociálne i prospechové) 54 % študentov, v r. 1969 až 71 % z ich celkového počtu.

v ďalších priestoroch (telocvičňa, práca na pozemku a pod.). Tak študenti PdF v Banskej Bystrici, spolu s učiteľom – didaktikom, ako na prvej a jedinej základnej škole v Československu, mali možnosť vizuálne sledovať vyučovací proces a následne ho analyzovať bez toho, aby ho narušali fyzickou prítomnosťou v triedach alebo v ďalších edukačných priestoroch. PdF mala zároveň na tejto škole ingerenciu pri obsadzovaní funkcií cvičných učiteľov. Vzájomnú prepojenosť školy s fakultou dokumentovala aj skutočnosť, že zástupca riaditeľa (J. Datko) so zodpovednosťou za organizáciu praxe, bol súčasne členom vedeckej rady PdF.

Už v čase vydania Štatútu si vedenie PdF uvedomovalo, že existencia samostatnej pedagogickej fakulty nemá dlhodobú perspektívu. Jej začlenenie do Univerzity Komenského v Bratislave alebo do Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach nemalo reálnu perspektívu, podobne tiež do Vysokej školy lesníckej a drevárskej, hoci v blízkom Zvolene, ale školy technického charakteru. Reálnu podstatu nemal ani návrat k vysokej škole pedagogickej. Za tohto stavu sa začal rodiť **projekt tretej slovenskej univerzity** a to v regióne, ktorý univerzitu nemal, pričom ju akútne potreboval. Vedenie PdF začalo kalkulovať s rozdelením školy na dve fakulty, filozofickú a prírodovednú. Vysoká škola ekonomická (VŠE) v Bratislave mala v Banskej Bystrici svoje elokované pracovisko. Jej rektor (V. Paulenda) pri rokovaní s dekanom PdF prejavil ochotu dobudovať pracovisko, ako fakultu cestovného ruchu a turistiky a nevidel vážnejšie problémy s jej vyčlenením zo štruktúry VŠE. Podobne tiež dekan novozriadenej Lekárskej fakulty v Martine nepredpokladal vážnejšie prekážky na ceste k preloženiu fakulty do Banskej Bystrice, kde sa vtedy dokončovali objekty novej modernej nemocnice. V Martine, ako sídle Matice slovenskej a Slovenskej národnej knižnice boli skôr predpoklady zriadiť v uvoľnených školských priestoroch fakultu knihovedy a ľudovej osvety. Tak sa postupne koncipovala **štruktúra stredoslovenskej univerzity**, pričom panovala zhoda aj pri názve - **Univerzita SNP**. Vedenie PdF, ako iniciátor myšlienky si uvedomovalo ťažiskové podmienky jej realizácie: vybudovanie vysokoškolského areálu, stabilizovaním a zvyšovaním kvalifikácie pripraviť pedagogický zbor kvalifikovane odborne prednášať nielen na vlastných, ale aj na sesterských fakultách a zároveň obsadiť tzv. rektorátne katedry, ktoré by mohli zabezpečovať výučbu spoločných disciplín.⁵⁷ K realizácii tohto zámeru bola pochopiteľne potrebná všeobecná podpora a súhlas kompetentných politických a administratívnych orgánov. Vývoj spoločensko-politickej situácie v nasledovných rokoch tieto úvahy a zámery na dlhší čas odsunul na *vedľajšiu koľaj*.

Vedenie fakulty vytváralo podmienky pre odbornú, umeleckú a verejnospoločenskú činnosť pedagógov i študentov. O kultúrno-umeleckej i športovej aktivite študentov pod vedením učiteľov uvádzame na iných miestach. O ďalšej aktivite študentov svedčí najmä organizovanie pravidelných masových podujatí študentov (Olympiády, Sládkovičova Radvaň, Puškinov Pamätník). Viac či menej správ sa zachovalo o aktivite viacerých pedagógov, ktorá vyplývala z ich členstva a funkcií v regionálnych i ústredných vedeckých organizáciách pri SAV (ako napr. Slovenská

---

⁵⁷ Blížšie o tom pozri: Alberty, J. *Historik v prúde času*....s. 162 – 163.

historická spoločnosť – J. Alberty, J. Gindl, M. Štilla a i.) i ďalších záujmových spolkov a združení, o čom uvádzame tiež na iných miestach (Zväz slov. spisovateľov Zväz výtvarných umelcov a i.). Výsledky svojej vedeckej (umeleckej) činnosti viacerí pracovníci PdF pravidelne zviditeľňovali, sčasti publikáciami, najčastejšie štúdiami v zborníkoch alebo aktívnou účasťou na vedeckých podujatiach (ved. konferencie, semináre). Časť katedrií organizovala i celoslovenské vedecké konferencie.⁵⁸

S cieľom dať zamestnancom a študentom zaujímavú špecifikáciu, poskytnúť priestor na prelínanie výskumu a jeho zhodnocovanie v edukačnom procese, bol 1. februára 1967 zriadený Kabinet pre regionálne dejiny, ktorého prvým vedúcim bol V. Motoška. Vznik inštitúcie sprevádzalo hlavne úsilie ukotviť fakultu aj touto cestou do regiónu a vybudovať (samostatné vedecké pracovisko, zamerané na výskum v oblasti regionálnej histórie (baníctvo, školstvo, SNP...), etnológie, literárnej histórie a dialektológie. Podľa pôvodnej dohody s riaditeľom Historického ústavu SAV sa mal stať (podľa vzoru Košíc), elokovaným pracoviskom tohto vedeckého ústavu, čo sa napokon nerealizovalo. Od 1. októbra 1968 sa stal jeho vedúcim doc. Jozef Gindl. Zariadenie potom naďalej pôsobilo ako Ústav pre regionálny výskum (ÚRV) PdF.

Fakulta postupne dostala súhlas k uskutočňovaniu habilitácií a právo udeľovať akademické tituly v niektorých vedných odboroch.⁵⁹ Tak dochádzalo k systematickému narastaniu vedecko-pedagogickej kvalifikácie. Svedčí o tom napr. skutočnosť, že zatiaľ čo pri vstupe do prvého AR 1964/1965 bolo na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici 6 docentov (príchodom docentov Jozefa Kosíra a Fedora Klimáčka z PI Martin), 5 zástupcov docentov, dvaja CSc., 89 odborných asistentov, 7 asistentov, ale aj 7 pedagógov, ktorí nemali vysokoškolské vzdelanie. Pri 15. výročí vzniku vysokej školy r. 1969 na PF pôsobili dvaja profesori, 9 docentov, 22 CSc., v menovacom pokračovaní na profesorov a docentov bolo 10 pedagógov, vo vedeckej príprave 36 pracovníkov.

V priebehu šesťdesiatych rokov sa v podmienkach vysokej školy vypracoval rad celoštátne uznávaných osobností vo viacerých oblastiach: didaktika - napr. Ž. Tarcalová, J. Alberty, M. Klein, O. Tomeček, J. Banáš, fyzika - St. Ondrejka, P. Ferko, literárna tvorba - V. Marčok, S. Makara, M. Jurčo, aktívni reprezentanti školy a mesta v športových kluboch, tréneri - J. Starší, J. Lehocký, J. Škripko, kmeniológ Ján Mikleš, hudobný skladateľ A. Melicher, sólisti opery - L. Longauer, O. Hagarová, výtvarní umelci F. Klimáček, J. Kubička, Š. Prukner, D. Zapletal a i.

Edukačný proces, riadený katedrami, sa postupne presúval na profesorov, docentov a odborných asistentov (OA) s vedeckou hodnotou CSc. Bol determinovaný jednak platnými a meniacimi sa zákonmi o vysokých školách, ďalej legalizova-

---

⁵⁸ Napr. 18. – 19. 1. 1968 – Celoslovenská konferencia psychológov, organizovaná Katedrou psychológie PdF v Banskej Bystrici, za aktívnej účasti prof. A. Jurovského a prof. J. Čečetku.

⁵⁹ Prvým habilitovaným docentom pred Vedeckou radou Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici bol pracovník Katedry výtvarnej výchovy, Róbert Dúbravec.

nými jednotnými učebnými plánmi a programami, vypracovanými, pravda, v súlade s politicko-pedagogickými smernicami ÚV KSČ. Vedenie PdF mohlo doň relatívne vstupovať vlastnými organizačnými opatreniami, schválenými vedeckou radou, zameranými na posilnenie integrácie edukačného procesu do cieľovej stratégie výchovy osobnosti absolventa, kvalifikovaného učiteľa základnej školy.

V ďalších rokoch pokračoval narastajúci záujem o štúdium a tým aj zvyšovanie smerných čísel na prijímanie študentov. V AR 1969/1970 bolo tak v rôznych študijných kombináciách interného štúdia zapísaných 1269 študentov. Súčasne bolo v štúdiu popri zamestnaní zapísaných ďalších 1473 poslucháčov, z toho 80 v postgraduálnom štúdiu. V dôsledku toho pribúdali potreby primeraných učebných priestorov. V ústrednej budove školy bol tak využitý aj suterén, podkrovie, chodby, učebný pavilón s 20 prevádzkovými priestormi, vyučovalo sa aj v suteréne študentského domova, i na cvičnej škole, a to od 7.00 hod. ráno až do 19.00 hod. večer. Pre študentov boli pritom vyhradené tiež dni pre pedagogickú prax, sobota bola vymedzená výučbe na diaľkovom štúdiu a pre vojenskú prípravu študentov. Aj pri takomto stave vedenie fakulty nezabúdalo na zlepšovanie technických podmienok pre jednotlivé pracoviská fakulty.⁶⁰

Napriek uvedenému úsiliu vedenia o zabezpečovanie technických otázok, ako nevyhnutná podmienka ďalšieho rozvoja fakulty, bola výstavba nového areálu, objektov PdF, schválená krajskými orgánmi už r. 1959 a ďalší projekt r. 1964. Napokon slovenské plánovacie orgány výstavbu nezaradili ani na obdobie IV. päťročnice (od polovice 60. rokov). Vďaka úsiliu vedenia, spojenému napr. i s odvážnym „lobingom“ dekana na najvyšších fórach, sa práce na projekte zintenzívnili a po zabezpečení finančných nákladov sa v máji 1966 začalo s výstavbou prvých objektov na Tajovského ul. č. 40. Pritom za ťažkých podmienok, pri nemalom riziku pre vedenie PdF, pretože nový projekt s nákladom (87,063 000 Kčs) bol oficiálne schválený Ministerstvom školstva SSR až 15. 12. 1970.⁶¹

Do roku 1971 sa vybuďoval a vybavil vnútorným zariadením trakt pre telesnú výchovu a dielne. V priebehu AR 1970/1971 sa do týchto nových priestorov mohli

---

⁶⁰ V suteréne, v pravom krídle budovy, bola umiestnená katedra základov priemyselnej výroby s dielňami (drevo, kovo). Nad ňou na prízemí bola katedra dejepisu. V pravom krídle na prvom poschodí zostala katedra slovenského jazyka, matematiky a fyziky s laboratóriami. Na druhom poschodí pri aule bola katedra výtvarnej výchovy (mala ateliéry tiež v podkroví), v pravom trakte boli katedry telesnej výchovy, ruského jazyka a cudzích jazykov s jazykovými posluchárňami. Katedry chémie, biológie a zemepisu si podržali priestory z VPS. Do nového učebného pavilónu „školička“ boli premiestnené katedry marxizmu-leninizmu, pedagogiky, psychológie a základov poľnohospodárskej výroby. Katedra hudobnej výchovy bola elokovaná do priestorov na prízemí chlapčenského študentského domova a katedra metodík I. stupňa ZŠ a pedagogickej praxe naďalej sídlila v budove cvičnej ZDŠ na Triede SNP. Vyprázdnením bytov v hlavnej budove sa vylepšili aj podmienky pre pracoviská dekanátu. Do priestorov bývalých bytov v suteréne bola umiestnená katedra vojenskej prípravy, spoločná s VŠLD vo Zvolene. Z miestnosti pre kuriča pri hlavnom vchode zriadili bufet pre zamestnancov a študentov.

⁶¹ Podrobnejšie o tom pozri napr. Alberty, J. *Historik v príde času*....s. 164 – 165.

prestáňhovať a umiestniť obidve oddelenia katedry telesnej výchovy a oddelenie základov priemyselnej výroby. Pokračovala výstavba skeletu hlavnej učebnej časti i študentského domova.⁶² Súčasne bolo dobudované a 1. septembra 1970 otvorené, športovo-rekreačné zariadenie TJ Slávia PF na Donovaloch.

Priaznivá spoločenská atmosféra v období prvých rokov jestvovania PF sa pozitívne prejavovala aj na rozvoji **fakultnej knižnice**. Bola zriadená študovňa, vybavená novým nábytkom, v ktorej bola umiestnená široká škála časopiseckej literatúry, príručiek, slovníkov, vedeckých monografií a učebnicovej literatúry. Začal sa budovať predmetový a názvový katalóg. Zmenila sa technológia vyhotovovania katalogizačných lístkov tým, že sa začali písať na blany a rozmnožovali na liehovom prístroji. Dochádza k ďalšiemu odbornému skvalitňovaniu pracovníčok zariadenia.⁶³ Začala sa intenzívnejšie využívať vnútroštátna i medzinárodná medziknižničná výpožičná služba, udomáčňovala sa bibliografická činnosť, najprv ako bibliografická registrácia diplomových prác, potom sa začali bibliograficky spracúvať publikačné aktivity pracovníkov fakulty, hlavne knižné vydania. Sporadicky, na požiadanie pracovníkov, sa vyhotovovali rešerše. Prírastok knižničného fondu sa stabilizoval a zvýšila sa jeho ochrana.

Tabuľka 2

Vývoj fondu Knižnice Pedagogickej fakulty BB v 2. polovici 60. rokov

Rok	Prírastky kniž. fondu	Stav kniž. fon.	Náklady, Kčs	Odb. čas., ex.	Výpožičky
1965	5 740	67 840	75 650		
1966	5 190	73 030	102 043	515	74 724
1967	4 630	77 660	105 271	390	68 496
1968	4 730	82 390	103 137	572	74 361
1969	5 466	87 856	112 012	512/524+	72 891

+ Od roku 1969 sa už uvádza nielen počet titulov, ale aj počet odoberaných časopisov.

Medzinárodnú spoluprácu so *sesterskými* školami začala Pedagogická fakulta rozvíjať v dvoch susedných štátoch.⁶⁴ Obnovila sa spolupráca s učiteľským ústavom v Ostrihome (ktorý tam presťahoval svoje sídlo z Balašských Ďarmôt). PI v Martine mal svoju *družobnú* školu *Pädagogisches Institut* (Pedagogický inštitút) Erfurt, v Nemeckej demokratickej republike, s ktorou potom krátko po svojom vzniku, ako nástupkyňa PI Martin, obnovila svoje styky Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici. Prostredníctvom školy v Erfurte potom PdF nadviazala dru-

⁶² Bazén, telocvične, šatne, sklady náradia a náčinia, pracovne, dielne, sklady, sociálne zariadenia.

⁶³ Ukončením štúdia knihovníctva r. 1958 získala vysokoškolské vzdelanie vedúca knižnice O. Knietlová.

⁶⁴ Podľa rozhodnutia nadriadených orgánov mohlo ísť len o *socialistické krajiny*.

žobnú spoluprácu s obdobnou školou v Maďarsku, *Tanárkepző fő iskola* (Vysoká škola pedagogická), v Egri. So školami v Maďarsku si PdF spravidla vzájomne vymieňala pracovné delegácie, zástupcovia škôl sa príležitostne zúčastňovali sa na slávnostných i odborných alebo kultúrno, či športových podujatiach. Vzájomne si tiež zabezpečovali poznávacie a rekreačné zájazdy alebo pobyty. Spoluprácu s erfurtskou vysokou školou PdF využívala hlavne na stáže študentov nemeckého jazyka a výmenu pedagógov. Zástupcovia vedenia týchto učiteľských prípraviek sa pravidelne vzájomne stretávali na pôde jednotlivých škôl. Spomedzi pedagogických prípraviek v českých krajinách sa obnovila spolupráca s Pedagogickou fakultou v Hradci Králové. Intenzívnejšie sa oživila spolupráca s Pedagogickou fakultou v Ostrave, ktorá sa stala *dedičkou* VPS v Opave a potom tiež s Filozofickou fakultou Palackého univerzity v Olomouci.

Snahy a úsilie o obnovu princípov slobody a demokracie v československej spoločnosti, nielen u nestraníkov, ale tiež v radoch členov a funkcionárov KSČ, ktoré nadobúdali na intenzite najmä od polovice 60. rokov, viedli ku zmenám v najvyšších politických a štátnych funkciách na prahu roku 1968, známym ako *pražská jar*. Priestor pre demokraciu, aj keď zatiaľ pochopiteľne v rámci spoločnosti socialistického charakteru, sa u nás otvoril po vynútenom odchode reprezentanta dogmatických metód A. Novotného, z funkcie 1. tajomníka ÚV KSČ, v ktorej ho vystriedal Alexander Dubček. Novotný musel čoskoro odísť tiež z funkcie prezidenta republiky (v apríli 1968 NZ zvolilo za prezidenta Ludvíka Svobodu).

Nástup *obrodného procesu*, spojený s menom A. Dubčeka, ako hlavného reprezentanta prúdu *demokratického socializmu* alebo *socializmu s ľudskou tvárou*, bol spojený so zápasom o odstraňovanie prežitkov dogmatizmu či totalitných metód z verejno-politického života. Do *pojanuárového* zápasu s recidívami totalitného režimu v spoločnosti sa aktívne zapojila aj **Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici**. Svojimi aktivitami sa dostala do **centra politickej aktivity** a do značnej miery ovplyvňovala demokratizačné procesy v okrese i kraji. V tomto zápase sa verejne angažovala napr. Základná organizácia Komunistickej strany Slovenska (ZO KSS) PdF, (ktorá bola kvôli kritike dogmatického a nedemokratického prístupu okresného i krajského výboru strany k organizácii i škole ako celku, najmä v rokoch 1959 – 1964, dlhšiu dobu nepravdivo obviňovaná a pranierovaná). Tá sa teraz v duchu *obrodného procesu* zaradila do otvoreného zápasu s regionálnymi orgánmi KSS v Banskej Bystrici, ktoré nenapĺňali politiku nového vedenia strany na čele s A. Dubčekom.⁶⁵ Zároveň **oživala myšlienka vybudovať v meste univerzitné centrum**.

K obrodnému procesu svojou aktivitou podstatnou mierou prispievali študenti Pedagogickej fakulty. V marci 1968 sa rozišli s organizáciou Československého

---

⁶⁵ Napr. členská schôdza ZO KSS dňa 19. 3. 1968, po vypočutí informácií o priebehu okresnej konferencie KSS 9. – 10. marca (ktorú predniesol predseda výboru ZO KSS) ostro kritizovala formalizmus, dogmatizmus a *inkvizitorské* metódy v práci Okresného aj Krajského výboru KSS. V prijatej rezolúcii účastníci schôdze žiadali vyššie orgány opakovanie okresnej konferencie komunistickej strany.

zväzu mládeže (ČSM). Na pôde PdF založili vlastný Akademický senát, (za predsedu ktorého bol zvolený študent Ján Fekete). Na zhromaždení večer 20. marca 1968 v ŠD, v protiklade s výzvou funkcionárov ČSM demonštrovať proti dekanovi, sa študenti rozhodli ihneď zorganizovať sprievod k bytu dekana fakulty s cieľom, pozdraviť ho, vyjadriť mu i vedeniu PdF dôveru a vyžiadať si na druhý deň dekanské voľno, aby mohli zorganizovať demonštráciu na podporu demokratizačného procesu. Dekan žiadosti vyhovel.

Dňa 21. marca 1968 tiahol pokojný sprievod študentov od ŠD na Námestie SNP v Banskej Bystrici. Niesli transparenty s demokratickými heslami a požiadavkami i historické slovenské štátne symboly (ako slovenský znak či trikolóra). Na Námestí SNP, pred budovou Krajského výboru KSS (dnes sídlo Štátnych lesov) asi 800 študentov, za účasti viacerých učiteľov i vedenia fakulty, pokojne demonštrovalo proti stalinizmu a totalite, za akademickú slobodu, riešenie štátoprávneho usporiadania a ďalšiu demokratizáciu verejného života. Členovia vedenia i prítomní učitelia si vypočuli požiadavky študentov. Dekan im dal prísľub, že požiadavky s ich zástupcami spoločne prerokujú a budú riešiť. Delegácia študentov chcela svoje požiadavky predložiť tiež zástupcom KV KSS. Napriek telefonickému upozorneniu tajomníka pre ideológiu KV KSS (prodekanom P. Kachničom) o čo študentom ide, zástupcov študentov nemal kto prijať. Toto zdĺhavé vyčkávanie na prijatie malo pre celkový charakter a výsledok akcie nepríjemné dôsledky. Medzi študentov sa zamiešali viacerí neznámi ľudia z *ulice*, vrátane jednotlivcov. Podľa obsahu pokrikov a hesiel ktoré vykrikovali, či textu piesní, najmä s protičeskou tematikou (známych z filmu *Obchod na korze*), zrejme boli zástancami ľudskej ideológie alebo nimi usmerňovaní. Študenti PdF sa týmito osobami, ktoré sa usilovali narušiť zámer celej akcie, nedali ovplyvniť a od ich prejavov sa dištancovali. Po márnom vyčkávaní na prijatie zástupcov na KV KSS z priestoru námestia v pokoji odišli. Uvedené skupiny v nedôstojnom vystupovaní na Námestí SNP pokračovali najmä po odchode študentov a učiteľov PdF. Študenti v internáte v ten večer na zhromaždení v ŠD, za prítomnosti tajomníkov KV KSS, sami odsúdili to, čo ich vystúpenie u verejnosti dehonestovalo.⁶⁶ Napriek tomu bola celá akcia orgánmi KSS ostro odsúdená a ako potvrdil ďalší vývoj, mala pre Pedagogickú fakultu a najmä účastníkov zhromaždenia, nepríjemné dôsledky. Kritika, hoci neoprávnená, sa sypala najmä na vrub straníckej organizácie i vedenie fakulty. V období *normalizácie*, počnúc r. 1970, potom viacerí *odhalení* účastníci z radov študentov a najmä učiteľov niesli za účasť na *marcovej manifestácii*, označenej za *kontrarevolučnú akciu, pripravenú pravicom*, vážny, priamo osudový životný postih.

S demokratizačným procesom bola spojená aj snaha prejavovať úctu osobnostiam slovenských dejín, význam ktorých sa postfebruárový totalitný režim snažil vymazať z pamäti národa, menovite mládeže. Študenti Pedagogickej fakulty (ved-

---

⁶⁶ Pozri napr.: KACHNÍČ, P.: K politickému vývoju na PF v Banskej Bystrici v rokoch 1968-70. In: Na prelome času – zborník PF. Pedagogická fakulta Banská Bystrica. 1991, s. 9-10.

no s učiteľom – historikom P. Martuliakom) tak v dňoch 3. – 4. mája 1968 zorganizovali pamätný zájazd autobusom k mohyle M. R. Štefánika na Bradlo, pri ktorej sa mohli po rokoch opäť konať verejné celonárodné slávnosti na počesť tejto osobnosti.

Obrodny proces násilne ukončila okupácia Česko-Slovenska armádami 5 štátov Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968. Bol čas prázdnin, kedy študenti i učitelia PdF v Banskej Bystrici boli mimo školy. Napriek tomu zástupcovia učiteľov, ZO KSS i vedenia školy, prítomní v B. Bystrici, ešte v ten deň zorganizovali stretnutie, na ktorom o. i. prijali rozhodnutie vypracovať protestný list a zaslať ho na vedomie družobným školám v Maďarsku, NDR a v Moskve. Súčasne Československý rozhlas, štúdio Banská Bystrica (zásluhou M. Jurču) odvysielal výzvu v ruskom jazyku sovietskym vojakom (predniesli ju pracovníci PdF, v ruskom jazyku V. Hlôška a v ukrajinskom Sergej Makara). Odpor voči okupácii prejavili učitelia a zamestnanci PdF tiež v rezolúcii, adresovanej ÚV KSČ, na stretnutí 14. 10. 1968.⁶⁷

Študenti PdF vyjadrovali svoje protesty proti okupácii a nastupujúcej neslobode hlavne na stránkach svojho ilegálne vydávaného časopisu ADAB s demokratickým a protitotalitným obsahom. Po jeho zastavení začal študentský parlament vydávať ďalší časopis NEOFÓRUM.⁶⁸ K protestným akciám študentov patrí napr. *fakľový pochod* od ŠD na Námestie SNP pri 50. výročí vzniku ČSR 28. 10. 1968, kde v ich mene prehovoril predseda Akademického senátu J. Fekete. K celoštátnemu štrajku študentov za odchod okupačných vojsk, za slobodu tlače a proti tzv. normalizácii sa študenti fakulty spontánne pripojili 20. novembra 1968. Na pohrebe pražského študenta Jana Palacha, ktorý sa v januári 1969 upálil na znak protestu proti okupácii a násiliu, sa zúčastnilo (vedno s učiteľom, V. Baranom) 60 študentov z PdF. Viac ako rok dokázali študenti verejne obhajovať demokraciu, slobodu, študentské i všeľudské práva, a to aj v podmienkach okupácie a začínajúcej sa neslobody.

Stranícke orgány, najmä okresný a krajský výbor KSS, označili Pedagogickú fakultu v Banskej Bystrici za jedno z hlavných centier *kontrarevolúcie* a za *semeňisko antikomunizmu a antisovietizmu*. Základnú organizáciu KSS na Pedagogickej fakulte, ako jednu z troch ZO KSS v Banskej Bystrici, v rámci tzv. *očisty a konsolidácie pomerov v strane a spoločnosti*, rozpustili. Pri straníckych previerkach roku 1970 bolo vylúčených 17 a členstvo v strane zrušili 29 učiteľom a pracovníkom fakulty. Pre väčšinu z nich to znamenalo vážny pracovno-spoločenský postih, spojený nielen so stratou funkcie, ale i zamestnania.

Dňa 30. septembra 1970 bol odvolaný z funkcie dekana J. Alberty, z funkcie prodekanov J. Lietava a P. Kachnič. Súčasne odvolali z funkcie väčšinu vedúcich katedier.⁶⁹ Od 1. októbra 1970 bol za dekana fakulty vymenovaný Ján Matejčík, vo

---

⁶⁷ Bližšie o tom i ďalších formách protestu učiteľov PdF proti okupácii: KACHNIČ, P.: *K POLITICKÉMU*.... s. 12 – 13.

⁶⁸ Redakčnú radu viedol P. Kohút, jej ďalšími členmi boli Dušan Kyzek, Ľubica Herrmanová, Dušan Míkolaj, Ján Beňovský, Peter Mišák, grafickú úpravu zabezpečoval Ján Belko.

⁶⁹ V. Hlôška, J. Mikleš, M. Klein, E. Štolc, F. Klimáček, J. Krňan.

funkciách prodekanov ponechali J. Kosíra a V. Motošku,⁷⁰ za nových prodekanov boli vymenovaní Benjamín Očenáš a Ján Kováčik (predseda obnovenej ZO KSS).

Vylúčením z KSS boli spoločensky degradované a existenčne ohrozené viac ako dve desiatky pracovníkov. V prvom rade im bola odňatá možnosť odbornovo-vedeckého rastu či kvalifikačného postupu.⁷¹ Potom nastalo prepúšťanie z pracoviska. Prví z postihnutých, označení za hlavných nositeľov *pravícového oportunizmu*, museli fakultu opustiť do konca roka 1971. Išlo o vylúčených zo strany (P. Kachnič, V. Hlôška, Š. Prukner,), ale dokonca aj nestraníkov (Š. Koska). Tí z radu postihnutých, ktorých ešte na škole ponechali, mohli byť dočasne zamestnaní mimo vyučovacieho procesu, bez perspektívy osobného, odborného rastu a ohodnotenia.

V súvislosti s nástupom obdobia *konsolidácie* tak stratil na určitý čas svoju pôvodnú koncepciu a poslanie tiež Ústav regionálneho výskumu. Nielen že podľa nových nariadení pokynov MŠ SR nastala prísna koordinácia vedecko-výskumnej činnosti, čím sa mal „*vylúčiť nežiaduci subjektívizmus a voluntarizmus*“, t. j. marxisticko-leninsky orientovaná ideológia doby zamedzila slobodu bádania jednak po tematickej stránke, a tiež aj z teoreticko-metodologického aspektu. Okrem toho ústav, v čase začiatkov *normalizácie* na PdF plnil ešte funkciu sťaby dočasného *odkladacieho* pracoviska pre režim nepohodlných zamestnancov. Ako uvádza vo svojich spomienkach dočasný pracovník ÚRV, J. Alberty: „Dekanstvo ho obsadzovalo ľuďmi, ktorých sa chystalo „upratať“, okrem mňa takými ľuďmi na ústave boli napr. prof. Ján Mikleš, a Stanislav Ondrejka“⁷² ... (z Katedry M-L, pozn. P. M.). K nim patril tiež i historik M. Štilla. Títo pracovníci mali počas dočasného zotrvania na ústave zákaz publikovania a napokon, pod politickým nátlakom, museli všetci vysokoškolskú pôdu nadobro opustiť a hľadať si zamestnanie v iných sektoroch. Nútený odchod viacerých, režimu nepohodlných jednotlivcov z pracoviska, pokračoval v roku 1972. Podstatná časť z nich, vrátane bývalého dekana fakulty J. Albertyho, dostala výpoveď a musela školu opustiť v 1. polovici nasledujúceho roku. Do konca roka 1973 bolo v rámci tzv. „konsolidačného procesu“ z pracoviska protiprávne prepustených dvadsať osôb.

Väčšina z týchto ľudí, označených reprezentantmi režimu za „strane a socialistickej spoločnosti škodlivých nositeľov pravícového oportunizmu“, mala vážne problémy nájsť si primerané zamestnanie, zodpovedajúce vzdelaniu či odbornej kvalifikácii. Nejednen z nich bol nútený prijať podradnú, nízko platenú prácu, a to i priamo fyzického charakteru alebo ísť (spravidla) na predčasný dôchodok. Spoločenskú degradovanosť a s ňou spojené krivdy, často vážne pociťovali aj životní partneri a neraz i deti postihnutých. Žiaden z nich sa nedokázal dovolať spravodli-

---

⁷⁰ Proti ponechaniu V. Motošku vo funkcii prodekana mal výhrady výbor ZO KSS a žiadal jeho odvolanie najneskôr do júla 1971, čo sa aj uskutočnilo.

⁷¹ Napriek splneniu podmienok bolo zastavené menovanie J. Albertyho za profesora, V. Hlôšku za docenta, možnosť obhajoby kandidátskej dizertácie bola odňatá S. Makarovi, B. Kovalovej a P. Kachničovi.

⁷² ALBERTY, J.: Historik v prúde času....s. 197.

vosti proti bezpráviu ani u súdnych orgánov, ktoré stáli na strane zamestnávateľa, za ktorým stála politická moc. Vo viacerých prípadoch boli postihnutí aj študenti fakulty, časť už ako jej absolventi na príslušných pracoviskách.⁷³ Úsilie a tendenciu viacerých pracovníkov inštitúcie, budovať fakultu ako demokratickú, plnohodnotnú vysokú školu, schopnú **premeny na univerzitu**, označili politické orgány za negatívne a škodlivé.

V rámci *konsolidačného procesu* boli v marci 1970 zrušené katedry marxizmu-leninizmu na vysokých školách, údajne kvôli *zahniedzenu sa pravícového oportunistizmu* na týchto pracoviskách, čo zrejme pre katedru na PdF v Banskej Bystrici platilo osobitne. Pre výučbu jednotlivých disciplín M-L, povinných pre všetkých študentov, sa zriadili *ústavy marxizmu-leninizmu* (Ú M-L), ktoré podliehali kádrovej nomenklatúre krajských výborov KSS. Na PdF v B. Bystrici takéto pracovisko nezriadili, ale výučbu uvedených predmetov začal organizačne zabezpečovať novovytvorený Ú M-L VŠLD vo Zvolene, kde bolo i jeho sídlo. Riaditeľom tohto pracoviska pre obidve vysoké školy sa stal pracovník bývalej katedry M-L VŠLD, Emil Lalík.

Obdobie „*konsolidačného procesu*“ nebolo príliš naklonené ani rozvoju základného zdroja literatúry pre študentov a učiteľov, **Knižnice PdF**. Na základe pokynov vyšších riadiacich orgánov sa začiatkom 70. rokov uskutočnila obsahová preverka knižničného fondu. Početné tituly publikácií, ktoré boli na zozname *zakázaných autorov*, boli z aktuálneho fondu vyčlenené a odsunuté do depozitára. Z čitateľských katalógov boli vybraté katalogizačné záznamy o týchto knihách. Personálny postih neobišiel ani toto zariadenie. Koncom roka 1971 bola z funkcie riaditeľky odvolaná viacročná vedúca pracovníčka s odborným vysokoškolským vzdelaním Oľga Knietlová. Riaditeľský post síce zaujala tiež pracovníčka s vysokoškolským knihovníckym vzdelaním (Viera Šimková), ale bez odbornej knižničnej praxe a skúseností z riadenia. V júli 1973 musela O. Knietlová pracovisko opustiť úplne, čo prispelo najmä k útlmu bibliografickej činnosti.

3. 2 Pedagogická fakulta v období sedemdesiatych – osemdesiatych rokov

Nútený odchod viacerých kvalifikovaných a perspektívnych vedecko-pedagogických pracovníkov (1 profesor, 4 docenti a 6 kandidátov vied, viacerí tiež pred ďalším vedecko-pedagogickým postupom) vážne narušil a podlomil nielen medziľudské vzťahy na škole, ale najmä odborno-kvalifikačnú štruktúru pracoviska.⁷⁴ Spôsobil tak výrazné škody nielen fakulte, ale i školstvu zo širšieho spo-

⁷³ Bližšie o tom pozri napr.: KACHNIČ, P. a kol.: *K politickému vývoju na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici v rokoch 1968 – 1970*. In: ALBERTY, J., ŠTILLA, M. a kol.: *Na prelome času - zborník rehabilitovaných učiteľov*. Pedagogická fakulta Banská Bystrica, 1991, s. 4 – 44.

⁷⁴ Hoci za ostatných 5 rokov (1969 – 1974) stav študentov PF podstatne vzrástol a tým sa zvýšil i počet pedagogických pracovníkov (zo 114 na 171) počet profesorov poklesol z 2 na

čenského aspektu, najmä čo do odbornej prípravy učiteľov v stredoslovenských podmienkach. Školu pritom bolo treba budovať a rozvíjať, aby mohla plniť svoje výchovno-vzdelávacie poslanie aj v tomto zložitom období. Súčasne sa žiada poznamenať, že zabezpečovanie pestrých a zložitých úloh, pred ktorými škola a jej vedenie, stáli v snahe, plniť základné funkcie zariadenia, nebolo v daných podmienkach upevňujúceho sa direktívneho režimu obdobia „normalizácie a konsolidácie politických a vnútrospoločenských pomerov“ jednoduchou a priamočiarou záležitosťou.

Vo vedení fakulty počas dekanskej funkcie Jána Matejčika, do roku 1983, okrem menovaných, vo funkcii prodekanov fakulty, postupne vystriedali, Ján Salaj, Ludovít Višňovský, Stanislav Ondrejka, Pavel Kršňák, Pavel Hraško a po ňom Jaroslav Starší, ktorého vo funkcii prodekana pre rozvoj v r. 1982 vystriedal Pavol Martuliak. Tajomníkom fakulty bol Jozef Tanečka. V roku 1983 post dekana fakulty opustil zo zdravotných dôvodov J. Matejčík a do tejto vo funkcie bol vymenovaný Ludovít Višňovský. Vedno s ním vedenie PdF tvorili prodekaní Pavel Kršňák, Stanislav Ondrejka, Mária Biloveská, Pavol Martuliak a fakultný tajomník J. Tanečka, ktorého v r. 1986 v tejto funkcii vystriedal Ladislav Longauer. Hlavný dôraz vedenie fakulty zameriavalo na skvalitňovanie výchovno-vzdelávacej práce učiteľov, na výchovu odborne i metodicky dobre pripravených absolventov, budúci učiteľov jednotlivých predmetov pre 1. i 2. stupeň ZŠ.

Podľa vysokoškolskej reformy rokov 1972 - 1973 bola od septembra 1972 na Pedagogickej fakulte zavedená výučba predmetu *občianska náuka*. Vznikla katedra dejepisu a občianskej náuky, za vedúceho ktorej dol dosadený pracovník KV KSS Ladislav Lisko. O rok neskôr pribudol predmet *branná výchova*. Vznikla tak nová katedra, vedúcim ktorej sa stal Ján Švoňavec. Súčasne došlo k zrušeniu štúdia učiteľstva pre 1.–5. ročník v kombinácii s jedným predmetom pre r. 6. – 9. a tým tiež k oddeleniu štúdia pre 1. stupeň ZŠ, ako samostatného odboru.

Podstatné zmeny v organizácii štúdia na PdF priniesol dokumentu *Projekt česko-slovenskej výchovno-vzdelávacej sústavy*, prijatý MŠ SSR v júni 1976. Išlo o opatrenie, ktoré malo pozdvihnúť úroveň školy na vyšší stupeň, pretože sa pedagogické fakulty dostali na úroveň ostatných univerzitných fakúlt. A tak, počnúc AR 1977/1978, začala PdF v Banskej Bystrici pripravovať svojich študentov i pre vyučovanie na gymnáziách, stredných odborných školách, učňovských školách a odborných učilištiach s maturitou. Súčasne bola uvedeným rozhodnutím zavedená výučba nových predmetov, *Pedagogika detského a mládežníckeho hnutia* a tiež *Spoločensko-politická prax*. Ďalším štúdiom, v rámci doplnkového pedagogického alebo rozširujúceho štúdia, si mohli dovtedajší absolventi rozšíriť a doplniť svoju kvalifikáciu pre výučbu na školách 3. stupňa. Fakulta dostala tiež právo svojim absolventom, po vykonaní predpísaných rigorózných skúšok, udeľovať titul „doktor pedagogiky (PaedDr.)“

1, počet docentov vzrástol z 9 na 10 a počet učiteľov s CSc. sa počas tohto obdobia zvýšil len o dvoch, t. j. z 22 na 24!

Popri pozitívnych prínosoch *Projektu*, prijatím niektorých ďalších opatrení, fakulta súčasne zažila aj vážny, nepríjemný postih. Direktívnym a necitlivým zásahom došlo k výraznému okliešteniu škály predmetov, ktoré sa mohli na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici vyučovať. Bez ohľadu na potreby učiteľov príslušných predmetov a odbornú pripravenosť fakulty, Ministerstvo školstva SSR v Bratislave prijalo rozhodnutie, ktorým bola na pedagogických fakultách v rámci Slovenska pozastavená možnosť štúdia predmetov: história, geografia, chémia a cudzie jazyky, okrem ruského jazyka. Tieto sa mohli vyučovať len na filozofických alebo prírodovedných fakultách.

Tento necitlivý a zrejme nedostatočne uváženy zásah, menovite vo vzťahu k jedinej vysokoškolskej pedagogickej prípravke na strednom Slovensku, zasadil fakulte i celému rezortu vzdelávania, najmä v stredoslovenskom regióne, na viac rokov citeľný úder pod pás. Vedenie fakulty podalo proti uvedenému rozhodnutiu ostré odmietavé stanovisko v osobitnom liste, adresovanom Ministerstvu školstva SSR. Jedinou pozitívnou odpoveďou MŠ fakulte bol dodatočný súhlas s výučbou geografie. Výučba ostatných zrušených predmetov (história, chémia, anglický, francúzsky a nemecký jazyk) bola definitívne zastavená. Viaceré vážne problémy, ktoré uvedené opatrenia priniesli, vedenie fakulty napokon dokázalo vyriešiť, hoci za cenu toho, že sa časť pedagogických pracovníkov zrušených predmetov či katedier, musela odborne prešpecifikovať, aby školu nemuseli opustiť.

V súlade so stanovenými podmienkami pre ďalší vývoj fakulta dokázala v krátkej dobe pripraviť novú koncepciu svojho rozvoja. Išlo o návrh na obsahovú a štrukturálnu prestavbu pedagogických fakúlt, ktorý akceptovali aj ďalšie vysoké školy s podobným zameraním. Menovite koncepciu štúdia učiteľstva pre 1. stupeň základnej školy, ktorú pripravila banskobystrická PdF, prijali a začali realizovať pedagogické fakulty v celom štáte ešte v školskom roku 1976/1977. Žiaľ, výučbu predmetov, ktoré Ministerstvo školstva nariadilo na fakulte zastaviť, sa napriek opakovaným snahám vedeniu fakulty, až do zmien po *Novembri 1989*, nepodarilo obnoviť.

Zatiaľ, čo v AR 1973/1974 bolo na škole 14 katedier, počas AR 1977/1978 ich počet vzrástol na 17. Pribudli tri nové katedry, ktoré zabezpečovali výučbu novo zavedených odborov: Katedra spoločensko-politickej a pedagogickej praxe (vedúci L. Višňovský), Katedra didaktickej techniky (V. Oloch) a Katedra brannej výchovy (J. Švoňavec). Zároveň dobiehala výučba vo vyšších ročníkoch zrušených odborov, preto okrem troch uvedených, existovali ešte aj pôvodné katedry.⁷⁵ Vojenskú prípravu študentov naďalej viedli pracovníci Vojenskej katedry VŠLD Zvolen. Počet

---

⁷⁵ Išlo o nasledovné katedry (s menami vedúcich): slovenského jazyka a literatúry (Z. Kasáč), ruského jazyka a literatúry (M. Firc), germanistiky a romanistiky (B. Očenáš), dejepisu a občianskej výchovy (L. Lisko), pedagogiky (J. Kováčik), psychológie (J. Koday), matematiky (P. Kršňák), fyziky a základov techniky (S. Ondrejka), chémie (Š. Jágerská), geografie (J. Kosir), biológie a agrológie (J. Salaj), hudobnej výchovy (A. Melicher), výtvarnej výchovy (J. Jánoška), a telesnej výchovy (J. Starší),

katedier v nasledovných rokoch výraznejšie klesal, na čom malo svoj podiel aj zrušenie študijných odborov. Od AR 1982/1983 bolo na fakulte dvanásť katedier.⁷⁶

Výučbu predmetov *marxizmu-leninizmu*, povinnú pre všetkých študentov, zabezpečoval až do roku 1980 Ústav marxizmu-leninizmu (Ú M-L) VŠLD Zvolen, so svojimi piatimi oddeleniami. Jeho riaditeľom bol, od polovice 70. r. Emil Lubelec, tajomníkom pre pedagogickú prácu Vladislav Chaloupka. Samostatný Ústav M-L Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici bol zriadený v roku 1980. Tento potom zabezpečoval výučbu príslušných predmetov aj pre FESCR VŠE v Banskej Bystrici. Riaditeľom Ú M-L PdF bol do r. 1988 Anton Ružička, po jeho odchode Viliam Longauer. Tajomníkom ústavu bol Ján Lukáš Veverka.

Počet študujúcich na fakulte v období po zavedení nového systému vzdelávania z roku 1976 nezaznamenával podstatnejšie zmeny. V AR 1977/1978 dosahoval: v dennom štúdiu 1 312, v diaľkovom 1 742, v postgraduálnom 519, v doplnkovom pedagogickom a rozširujúcom štúdiu 296 študentov. O päť rokov neskôr, k 31. decembru 1982, študovalo v rámci denného štúdia 1269 a diaľkovo 617 študentov. Ďalších 85 bolo v postgraduálnom a 195 na doplnkovom pedagogickom štúdiu. Kvalifikáciu pre stredné školy si v tom čase získavalo ešte 164 absolventov pedagogických fakúlt, učiteľov odborných učilišť, v rámci štvorsemestrálneho nadstavbového štúdia.

Výraznejšie zmeny fakulta v týchto rokoch nezaznamenala ani v počte pracovníkov. Zatiaľ, čo v AR 1977/1978 na PdF pôsobilo 198 interných pedagogických pracovníkov, šesť na úseku vedy a výskumu a počet ostatných zamestnancov bol 178, v AR 1982/1983 to bolo 214 pedagogických, šesť vedeckých a 134 ostatných pracovníkov.

Aj napriek zložitostiam vývoja uplynulých rokov Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici (vrátane jej vysokoškolských predchodkýň), podľa štatistických údajov, len do 31. decembra 1982, vychovala a odborno-kvalifikačne pripravila 4872 absolventov denného štúdia, z toho 234 s kvalifikáciou pre stredné školy. K tomuto počtu možno prirátat ďalších 2307 absolventov diaľkového štúdia a 1544 absolventov doplnkového pedagogického štúdia. Okrem toho na škole ukončilo postgraduálne štúdium 1777 učiteľov a 142 absolventov si rozšírilo kvalifikáciu o tretí predmet. K uvedenému termínu na fakulte ukončilo štúdium tiež 114 výchovných poradcov.

Ku skvalitňovaniu práce školy prispievala starostlivosť vedenia fakulty o kvalifikačný rast pracovníkov. K 31. decembru 1973 bol zo 171 pedagogických pracovníkov Pedagogickej fakulty jeden profesor, jeden DrSc., 10 docentov, 142 OA, z toho 24 (doc. a OA) s vedeckou hodnosťou CSc., 15 asistentov a 2 lektori. K 31. 12. 1977 z 206 pedagogických a vedeckých pracovníkov boli traja profesori a 30 docentov, z toho dvaja s hodnosťou DrSc., 147 odborných asistentov, z toho 53 s hodnosťou CSc., 32 zapojených do externej aspirantúry a 13 asistentov. V prie-

---

⁷⁶ Boli to katedry: slovenského jazyka a literatúry ruského jazyka a literatúry, pedagogiky a psychológie, matematiky, fyziky a základov techniky, chémie, geografie a histórie, biológie, hudobnej výchovy, výtvarnej výchovy, brannej výchovy a telesnej výchovy.

behu 80. rokov kvalifikačný rast intenzívne pokračoval. Koncom roku 1983 dosiahol podiel učiteľov, ktorí získali hodnosť CSc. a DrSc. podiel 37,9 % na celkovej štruktúre pedagogických pracovníkov. K záveru roku 1989 sa tento podiel zvýšil na 52,1 %. Reálny počet profesorov a docentov sa zvýšil v uvedenom období z 36 na 51. Reálny stav odborných asistentov s hodnosťou CSc. vzrástol z 30 na 53.

V popredí pozornosti vedenia Pedagogickej fakulty boli sústavne otázky priestorového a materiálneho zabezpečenia výučby študentov, umiestnenia učiteľov a pracovníkov školy. Do polovice sedemdesiatych rokov sa fakulta definitívne vysťahovala z priestorov hlavnej budovy na Tajovského 10, ktorú získala vznikajúca Fakulta ekonomiky služieb a cestovného ruchu. Jej sídlom sa v roku 1976 definitívne stal nový komplexný moderný areál na Tajovského 40, s reprezentatívnou budovou školy, telovýchovným pavilónom a s dvoma komfortne vybavenými blokmi internátu, ktoré prevzali študenti do opatery. V tomto ŠD sa každý rok mohlo ubytovať 868 študentov. Celkové náklady študenta na stravu a ubytovanie nepresiahli mesačne 160 Kčs. Ako jedno z významných účelových zariadení PdF bola v areáli ŠD zriadená kuchyňa a priestranná jedáleň, ktoré slúžia svojmu účelu doposiaľ. Pokračovalo sa vo výstavbe objektov fakulty i v modernizácii podmienok pre vyučovanie, za ktorý úsek zodpovedal prodekan pre rozvoj, P. Martuliak. Bol napr. pripravený projekt vybavenia nových objektov školy počítačovou technikou. Napriek zložitým finančným a dodávateľským podmienkam bola dokončená výstavba športového areálu, vrátane jednoposchodovej budovy pre potreby telesnej výchovy, futbalového štadiónu a ihrísk pre ďalšie loptové hry. Vedľa objektov ŠD sa dobudoval areál dielni a garáží. Tento areál patril v uvedenom období medzi najmodernejšie nielen na Slovensku, ale aj v celom Československu. V roku 1986 sa započala a do konca roku 1989 bola ukončená hrubá stavba objektov 1000 lôžkového internátu v priestoroch fakulty, pod cestou (Tajovského, 51). Začalo sa tiež s výstavbou Výcvikovo-rekreačného zariadenia PdF v Liptovskom Trnenci.

V roku 1977 sa podarilo vybudovať ďalšie účelové zariadenie, **Výpočtové stredisko** PF, ktoré zabezpečovalo služby nastupujúcej výpočtovej techniky v celom komplexe pre všetky zložky fakulty, vrátane racionalizácie riadenia a správy. Od začiatku svojej činnosti bolo vybavené výpočtovým systémom tretej generácie EC 1010 a operačným systémom s pridelovaním času. Poradensko-konzultačná a analyticko-programátorská činnosť strediska priebežne skvalitňovala a zefektívňovala pedagogickú i vedecko-výskumnú aktivitu pracovníkov fakulty, osobitne pri riešení štátnych, rezortných či fakultných úloh. Okrem študentov a pracovníkov fakulty mohli displejovú učebňu využívať aj ďalšie organizácie rezortu školstva bansko-bystrickej spádovej oblasti. Vedúcim strediska bol Ján Zelem. Významnú úlohu v tejto oblasti plnilo tiež Študijno - informačné stredisko PdF.

S cieľom, bezodkladne uvádzať prostriedky výpočtovej techniky do života PF a koordinovať tento proces v spolupráci s Ústavom výpočtovej techniky VŠLD Zvolen sa v apríli roku 1977 vytvorila Komisia pre výpočtovú techniku PdF. Komisiu tvorili: prodekan pre rozvoj (P. Martuliak), vedúci Výpočtového strediska (Ján Zelem) a vedúci Katedry matematiky (Pavol Hanzel). Súčasne v tomto roku

prichádza z VÚT v Brne na Katedru matematiky PdF skúsený odborník pre počítačovú techniku docent Ján Kolenička. Aj vďaka jeho prítomnosti sa fakulte podarilo presadiť do učebných plánov od r. 1982 predmet *programovanie a počítače*, ktorý sa vyučoval v letnom semestri 4. ročníka (v rozsahu 4-2 h/t.) a v zimnom semestri 5. ročníka (v rozsahu 3-2 h/t.) v študijných kombináciách - matematika s fyzikou, chémiou, biológiou, geografiou, technikou. Obsahovou náplňou bolo naučiť študentov obsluhovať počítač, programovať v jazyku Basic (najmä jednoduché didaktické programy) a *lámať bariéru ostýchavosti študentov i učiteľov* v prístupe k počítaču.⁷⁷ Táto úloha pripadla Katedre matematiky, hlavne jej jedinému profesionálnemu pracovníkovi v odbore technická kybernetika, J. Koleničkovi, a časti pracovníkov Výpočtového strediska PdF. Relatívne v krátkom čase sa adaptovali i ďalší pracovníci katedier matematiky a fyziky, takže bolo možné podstatne rozšíriť časový rozsah prístupu k počítaču. Rôznymi formami a metódami prístupu, za výraznej aktivity študentov, sa uvedenému kolektívu pracovníkov podarilo docieľiť, že na jednotlivých katedrách vznikol istý stupeň *počítačová osвета* medzi učiteľmi i ostatnými pracovníkmi fakulty organizovaním školení, kurzov, prednášok a konzultácií. Výpočtové stredisko fakulty bolo nútené zvýšiť intenzitu svojej práce a prechádzalo na riešenie problémov *automatizovaného systému riadenia* (ASR). Katedra matematiky súčasne získavala argument, ktorý jej umožnil otvoriť v roku 1987 prvú študijnú kombináciu *matematika - výpočtová technika*. Prispel k tomu tiež v tom čase presadzovaný *program elektronizácie*. V r. 1986 sa začali budovať dve počítačové učebne so školskými počítačmi Didaktik Alfa, PMD-85, PP-01 a pre potreby učiteľov sa získali štyri počítače PP-06.

Výpočtové stredisko sa v tom čase transformovalo na *Centrum elektronizácie PdF*, ktoré okrem úloh v oblasti výpočtovej techniky, integrovalo do seba i oblasť ostatnej didaktickej techniky. Napriek tomu, že po odchode J. Zelema nastúpil do vedenia Centra neskúsený odborník v oblasti výpočtovej techniky (čo neskôr spôsobilo jeho zánik), podarilo sa stabilizovať a rozšíriť kolektív učiteľov vrátane kvalitných externých spolupracovníkov z Ústavu automatizácie a komunikácie (ďalej UAKOM) SAV v B. Bystrici), vďaka čomu sa táto fakultná inštitúcia zaradila medzi uznávané pracoviská, pripravujúce budúcich učiteľov výpočtovej techniky. Toto obdobie charakterizovala aj rozsiahla spolupráca na výskumných úlohách s Matematicko-fyzikálnou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave, ako aj experimentálnymi gymnáziami a základnými školami, pri tvorbe didaktického softvéru, doškolení učiteľov, riaditeľov škôl a učilíšť, školských správ, na celom Slovensku. Celková táto aktivita nakoniec zožala svoje ovocie tým, že Vedenie PdF mohlo pristúpiť 1. septembra 1989 k zriadeniu **Katedry počítačov**. Vedúcim sa stal Ján Kolenička, tajomníkom katedry Michal Garai. Pracovníci boli dislokovaní na katedre matematiky v centrálnej budove PF. Vlastné priestory na prvom poschodí (č. 126 až 133) v ktorých katedra počítačov sídli doteraz, získala až v októbri 1990, po K SJ a L.

---

⁷⁷ Pozri: KOLENIČKA, J.: Kronika Katedry informatiky...

Od polovice 70. rokov sa začal, svojou vedecko-výskumnou, publikačnou i organizačnou aktivitou systematickejšie prezentovať **Ústav pre regionálny výskum PdF**. Od r. 1977 sa stal riaditeľom ústavu Zdenko Ambros. Vedeckou sekretárkou ústavu bola v tom čase dlhšiu dobu Jaroslava Michalová. ÚRV mal dve oddelenia. *Spoločenskovedné*, ktorého vedúcim bol do roku 1986 Karol Fremal. Vedúcou druhého, *prírodovedného oddelenia*, bola Lubica Téglášiová – Babicová a potom Štefan Vincenc. O vzostupnej aktivite činnosti ÚRV svedčia niektoré publikované monografie a vedecké štúdie, osobitnou mierou najmä tiež *Spravodaj*, ktorý začal ÚRV pravidelne vydávať vo februári 1977. Ústav vydával aj svoj samostatný zborník, zostavovaný z rôznorodých príspevkov spoločenskovedného a prírodovedného charakteru, aj keď absentovalo monotematické zameranie. Do r. 1989 vyšlo 9 čísiel Zborníka ÚRV, v ostatných rokoch sa už tematicky členili na spoločenskovednú a prírodovednú sekciu. Pracovníci Ústavu regionálneho výskumu vyriešili desiatky *fakultných, rezortných a štátnych* vedeckovýskumných úloh.

Od 1. októbra 1974 Pedagogická fakulta zabezpečovala **jazykovú a odbornú prípravu zahraničných študentov VŠ** v dvoch strediskách v **Senci a Herľanoch**. V priebehu 70. a 80. rokov sa stredisko v Senci orientovalo na prípravu zahraničných študentov pre vysokoškolské štúdium na slovenských vysokých školách humanitnej orientácie, v Herľanoch prevažne pre štúdium technických smerov. V nich sa každoročne pripravovalo cca 150 študentov z *rozvojových krajín* a okolo 100 študentov zo štátov *socialistickej sústavy* a s nimi pravidelne tiež 10 - 15 vedeckých aspirantov z týchto krajín.

V projekte novovybudovaného areálu na Tajovského 40, žiaľ, neboli primerane zohľadnené priestory pre činnosť a rozvoj **Knižnice PF**, najmä vo vzťahu k umiestneniu knižničného fondu. Priestory pre svoj ďalší chod a rozvoj, hoci bez požadovaného štandardu, najmä tepelného režimu, získala až dodatočnou stavebnou úpravou časti priestrannej chodby na prízemí budovy. Do nich sa presťahovala až v roku 1975. Po etablovaní sa mohla knižnica opäť vrátiť k predošlým odborným aktivitám. V roku 1976 začala vydávať periodikum *Prírastky nových kníh*, ktoré sa rozmnožovalo na liehovom prístroji. Pristúpilo sa tiež k budovaniu bibliografickej kartotéky. Po odchode V. Šimkovej sa novou riaditeľkou knižnice v roku 1977 stala Edita Hillová. S jej príchodom sú spojené prvé pokusy o automatizáciu knižničných procesov katalogizovaním prírastkov fondu na dierne pásky, v spolupráci s VS VŠLD Zvolen.⁷⁸

---

⁷⁸ Náklady na nákup informačných dokumentov v 70. rokoch boli dosť stabilizované. Pohybovali sa niečo nad sto tisíc. Iba v rokoch 1973 a 1974 klesli mierne nad 60 tisíc.

Tabuľka 3

Vývoj stavu knižného fondu a výpožičiek Knižnice PF v 70. rokoch

Rok	Prírastky kn. fondu	Stav kniž. fondu	Náklady v Kčs	Odb. čas. t/ex.	Výpožičky
1970	4 582	92 440	137 180	544/555	81 913
1971	4 550	96 990		493/510	83 850
1972	4 460	101 450	124 710	445/651	85 819
1973	3 810	105 260	64 992	448/651	64 676
1974	2 521	107 781	61 030	460/651	54 749
1975	2 820	110 601			
1976	4 040	114 641	146 414	414/601	63 199
1977	3 750	118 391	143 136	402/646	56 125
1978	4 172	122 563	166 066	401/645	70 272
1979	5 596	128 159	161 710	397/641	50 012

Bibliografia knižných prác učiteľov PF, ktorú spracovali pracovníčky knižnice, publikovaná v roku 1979 obsahovala: 75 titulov odborných a populáronovedeckých publikácií, 71 titulov učebníc a metodických príručiek, 25 docentských habilitačných prác a 46 titulov kandidátskych dizertačných prác. Po odchode E. Hillovej v septembri 1979 bola na post riaditeľky knižnice prijatá Helena Pažurová, s viacročnou odbornou praxou v dvoch vedeckých knižniciach. Aj vďaka tomu sa pokúsila priblížiť úroveň a činnosť vysokoškolskej knižnice k odborným parametrom pracoviska vedeckého charakteru.

Vedenie PF v tom čase prijalo základné dokumenty, ktoré upravili postavenie knižnice, konkretizovali jej úlohy a posilnili právomoc jej vedenia.⁷⁹ Riaditeľka knižnice ako vedúca účelového zariadenia, sa stala členkou kolégia dekana a za svoju činnosť zodpovedala priamo dekanovi. Metodicky knižnicu usmerňoval prodekan pre vedu, S. Ondrejka. Vďaka uvedeným opatreniam a priaznivým podmienkam knižnica prešla v 80. rokoch dynamickým rozvojom v profilovaní informačného fondu, v odborných činnostiach, v modernizácii technologických procesov, v organizácii práce, personálnom doplnení a materiálnom vybavení. Už v roku

⁷⁹ Kataložizácia informačných dokumentov Knižnice PF bola rozšírená o predmetové hesla a znaky Medzinárodného desatinného triedenia. Začal sa budovať predmetový katalóg, služobný revízny katalóg a bolo obnovené budovanie systematického katalógu. V roku 1980 sa uskutočnila v poradí prvá celoplošná revízia knižničného fondu ústrednej knižnice. Pokračovalo sa v revízii fondu v čiastkových knižniciach na jednotlivých katedrách. V prvej polovici 80. rokov bola knižnica vybavená novým zariadením.

1984 mala knižnica v prepočte 9,3 pracovníka, z ktorých šesť malo vysokoškolské vzdelanie. Zvýšili sa finančné zdroje na nákup informačných dokumentov. Do projektu pripravovanej výstavby 1000 lôžkového internátu bola zahrnutá aj výstavba priestorov pre knižnicu, čo sa realizovalo po rokoch, v nových podmienkach.

Nové úlohy, ktoré pre ďalší vývoj fakulty a tým aj knižnice, priniesol November 1989, od začiatku februára 1990 už zabezpečovala nová riaditeľka, absolventka PdF Danica Hullová. Snažila sa udržať dosiahnutý odborný štandard činnosti zariadenia. Využila obdobie zníženého prísunu novej literatúry na rozbehnutie procesov automatizácie knižničných činností. Zabezpečila kúpu moderného integrovaného knižničného systému domácej proveniencie LIBRIS. V roku 1992 sa začalo s jeho implementáciou. Do prevádzky sa uviedol modul akvizície a modul katalogizácie. V roku 1990 knižnica uskutočnila vyradovanie literatúry. Z fondu bolo vyradených vyše 20 tisíc knižničných jednotiek.

Záujmová mimoškolská umelecká činnosť študentov PdF sa od začiatku sedemdesiatych rokov systematicky prezentovala predovšetkým aktivitami Vysokoškolského umeleckého folklórneho súboru MLADOSŤ, ktorý nadviazal na činnosť umeleckých telies Budúcnosť a Pedagóg. Ustanovujúca schôdza **súboru Mladosť** bola dňa **12. októbra 1971**. Umeleckým vedúcom súboru bol Eduard Gábor, organizačnou vedúcou Zlatica Rybáriková a dokumentátorkou Eva Michalová. Základ súboru pri jeho zrode tvorili štyri zložky s umeleckými vedúcimi: spevácky zbor (Tibor Sedlický, organizačná vedúca S. Janíčková), orchester a ľudová hudba (V. Gajdoš), tanečný súbor (B. Kovalová) a malá vokálna skupina (Jozef Pantlík).

Tanečnú zložku súboru, až do odchodu z pracoviska v roku 1973, naďalej viedla zakladateľka tohto umeleckého telesa, Božena Kovalová.⁸⁰ Po jej nútenom odchode túto činnosť prevzala pracovníčka Katedry hudobnej výchovy (K HV), bývalá členka tanečnej skupiny, Eleonóra Baranová. V roku 1985 začal súbor pracovať pod organizačným vedením Jána Katreniaka. Choreografii programu, osobitne ľudového tanca, sa pár rokov venovali Marián Čupka a Mária Kočišová - Palasthyová. V roku 1990 J. Katreniaka vystriedal vo funkcii Roman Ruttkay a o rok neskôr sa stala organizačnou vedúcou súboru Elvíra Trunečková. Súčasne sa, po dočasnom odchode, do súboru vrátil Marián Čupka, ktorý potom dlhšie obdobie pôsobil ako umelecký vedúci. S jeho choreografiou súbor získal viacero ocenení, napr. r. 1992 titul *Laureát Akademickej Nitry*.

Členmi **zložky Ľudovej hudby**, ktorá pôvodne účinkovala pod vedením E. Gábora, boli spravidla študenti hudobnej výchovy, z radov ktorých sa neskôr viacerí stali známymi umeleckými osobnosťami, jednak potom ako učitelia K HV, či ako majstri hudobného umenia v jednotlivých kultúrno umeleckých telesách.⁸¹ V rokoch 1965 - 1978 skupinu ľudovej hudby viedol Vladimír Gajdoš. Ďalším jej ume-

---

⁸⁰ Časť tanečného vystúpenia pripravil tiež P. Martuliak.

⁸¹ Napr. Ondrej Molota, Alexander Ugler, Cyril Pleško, Juraj Dubovec, Rudolf Veselovský, Ján Uhorský, Miroslav a Ondrej Baranovci i ďalší.

leckým vedúcim bol A. Melicher, po ňom V. Juráš. Od roku 1984 táto umelecká zložka pokračovala pod vedením Igora Gašpara.

Ďalšia zložka súboru, miešaný **spevácky zbor MLADOSŤ**, ktorého dirigentom bol Tibor Sedlický, vznikol už v AR 1969/1970, popri pôsobení dievčenského speváckeho zboru Pedagóg. Ako nové spevácke teleso sa zapojil hneď do súťaže umeleckej tvorivosti vysokoškolákov v Nitre a v Trnave, spoluúčinkoval s Krajským symfonickým orchestrom, v spolupráci s Československým rozhlasom, štúdio Banská Bystrica.

Od roku 1977 sa miešaný spevácky zbor stal ženským speváckym telesom. Záslužná bola v tomto období najmä organizačná práca S. Janičkovej a v klavírnej korepetícii Igora Tvrdoňa. Prvý výraznejší zahraničný úspech tento zbor zaznamenal na medzinárodnej súťaži v Egri v roku 1978, kde sa umiestnil v *zlatom pásme* a o rok neskôr sa úspešne prezentoval na medzinárodnom festivale „Studenttage“ v nemeckom Erfurte. V r. 1979 na post dirigenta nastupuje Milan Pazúrik. Pod jeho vedením začal zbor plniť aj úlohy samostatného umeleckého telesa. Ešte v tom istom roku účinkoval v televíznom programe „Môj domov.“ Kvalitným umeleckým prejavom zbor školu roky dôstojne reprezentoval doma i v zahraničí.⁸² Do roku 1985 siaha vznik akademického festivalu vysokoškolákov s medzinárodnou účasťou, *Akademická Banská Bystrica* (A BB). Počas jej jednotlivých ročníkov sa zbor umiestňoval na popredných miestach, pričom v roku 1987 získal vo vlastnej kategórii prvé miesto a stal sa laureátom A BB. Opakovaná kvalitná účasť zboru na tomto podujatí vyústila v roku 1986 k udeleniu *Čestného uznania* a v roku 1988 k získaniu *Ceny Slovenského hudobného fondu za najlepšiu interpretáciu slovenskej zborovej tvorby*.

Dievčenská spevácka skupina začala svoju činnosť pod vedením Jozefa Pantlíka. Pôvodne vystupovala ako malá vokálna skupina, ktorá vypomáhala spevom tanečníkom pri tanci. Neskôr vystupovali aj so svojimi sólovými číslami. Spievali hlavne piesne z oblasti Horehronia a Podpoľania. Neskôr pod vedením Dagmar Michalkovej repertoár rozšírili aj o piesne z iných regiónov Slovenska. V ďalších rokoch sa vo vedení zložky vystriedali Kamila Ulmanová, Ingrid Zibrínová, Denisa Zambojová, Ľubica Horňáčková.

V roku 1985 pribudla do súboru Mladosť **Mužská spevácka skupina**, založená z iniciatívy študentov, osobitne Teodora Duchoviča. Prvé roky pracovala pod vedením Jána Katreniaka, od AR 1989/1990 viedol túto zložku súboru spevák Rastislav Dudáš. Odchod tejto silnej a úspešnej generácie na dlhé roky prerušil činnosť mužskej speváckej skupiny.

Všetky uvedené umelecké zložky PF BB fakultu pravidelne dôstojne reprezentovali aj na medzinárodných folklórnych festivaloch **Akademický Zvolen a Akademická Nitra**, ktoré sa striedajú každým druhým rokom. Vďaka umeleckej kvali-

⁸² K úspešnej umeleckej aktivite ženského speváckeho zboru Mladosť v 80. a zač. 90. rokov v zahraničí, patria vystúpenia v štátoch: Rumunsko - Buzau, Constanca (1982), Maďarsko - Eger (1983 a 1986), NDR - Erfurt (1984), Bulharsko - Blagojevgrad (1987), Poľsko - Bydgoszcz (1988), ZSSR - Kyjev, Bohuslav (1989), Belgicko - Neerpelt (1990), Francúzsko - Tours, Romili s. Sein (1990), V. Británia - Wales, Cardiff (1992).

te a aktívnej činnosti súbor Mladosť PdF v ďalších rokoch pravidelne získaval pozvania na zahraničné kultúrne vystúpenia (napr. v r. 1988 i 1989 Turecko, Istanbul, 1991 Holandsko, Odoorn, 1992 Portugalsko, Porto).

V roku 1985 vznikol na Pedagogickej fakulte Banská Bystrica Akademický miešaný spevácky zbor Jána Cikkera pod názvom *Pedagóg*, ktorý viedla dirigentka Marianna Kološtová. Od roku 1987 zbor, pod názvom *Cantica*, viedol jeho dirigent, Vojtech Didi.

Z aspektu výtvarnej výchovy či umeleckej tvorby v **oblasti výtvarného umenia** školu významne reprezentovala **Katedra výtvarnej výchovy (KVV)**. K významným akciám katedry patrí najmä 22 ročníkov celoštátnych prehliadok prác študentov katedier výtvarných výchov československých pedagogických fakúlt. V období rokov 1968 až 1990 bývali inštalované jednak vo vestibule fakulty, ako aj v Benického dome na banskobystrickom Námestí SNP č. 16. KVV PF bola v týchto odborných konfrontáciách zvlášť úspešnou, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že niektoré jej kolekcie si vyžiadali na reprízovanie na pedagogické fakulty do českých krajín.

Bohatú a tvorivú **umeleckú činnosť** v rámci Pedagogickej fakulty Banská Bystrica vyvíjala **Katedra slovenského jazyka a literatúry**. Zaslúžil sa o to najmä **krúžok recitátorov** alebo tiež **študentské divadlo KNAP**. Výchove recitátorov počas dlhých rokov venoval pozornosť J. Findra. Jeden z jeho zverencov Peter Vilhan bol viacnásobným víťazom Hviezdoslavovho Kubína, Akademického Prešova, Valašského Mezříčí. Neskôr sa recitátorom venovala B. Šimonová. Recitátori sa pravidelne umiestňovali na popredných miestach, hlavne spomenutých celoštátnych súťaží. **Študentské divadlo KNAP** bolo známe svojou umeleckou kvalitou a aktivitou najmä v priebehu osemdesiatich rokov. Pod vedením B. Šimonovej získalo nejedno ocenenie na domácich i medzinárodných súťažiach. Po roku 1989 jeho vedenie prevzali študenti Michal Šuster a Tomáš Milata. S úspechom ho viedli ďalšie dva roky, ale po ich odchode zo školy divadlo zaniklo. V priebehu existencie sa v ňom vystriedalo 84 študentov. Čo je však potešiteľné, že pre študentov, ktorí sa v uvedených aktivitách realizovali, bolo toto tvorivé obdobie ľudsky dôležité a veľa im dalo aj pre budúcnosť. Na jeho pôde získavali to, čo dnes tak intenzívne preferujú vzdelávacie programy EU, komunikačné a kooperatívne zručnosti.

Začiatkom sedemdesiatich rokov nastala osobitne priaznivá situácia na fakulte pre **rozvoj telovýchovy** a takmer **všetky druhy športov**. Výrazne k tomu prispelo ukončenie výstavby objektov v novom areáli Pedagogickej fakulty na Tajovského, 40. Vytvorili sa optimálne podmienky pre vyučovanie telesnej výchovy v rámci ktorých došlo k opätovnému zlúčeniu Katedry odbornej a Katedry základnej telesnej výchovy čím vznikol spoločný subjekt, **Katedra telesnej výchovy (K TV)** s tromi oddeleniami. Oddelenie odboru TV s vedúcim J. Starším, Oddelenie TV pre 1. stupeň ZŠ, s vedúcim B. Buckom a Oddelenie všeobecnej TV, vedúci bol Ján Lehotský.

Ako tréneri, učitelia katedry vchovali desiatky úspešných reprezentantov školy i republiky, ktorí dosiahli významné športové úspechy v jednotlivých športových disciplínach na rozličných podujatiach doma i za hranicami štátu, na európ-

skej i svetovej úrovni. Popri trénerskej a organizátorskej športovej činnosti na pracovisku je známa aktivita pracovníkov katedry najmä vo VŠTJ Slávia PF a ISKRA Smrečina B. Bystrica, ako aj vo funkciách trénerov reprezentačných družstiev v rámci Slovenska i Československa a tiež v zahraničí.

K prvým najvyšším oceneniam katedry a súčasne vysokej školy, patrí celoštátne uznanie za účasť a podstatný podiel na organizovaní vrcholového športového podujatia pod záštitou Pedagogickej fakulty Banská Bystrica, ktorým bola **7. československá univerziáda** koncom mája 1973. K ďalším podobným možno priradiť tiež ocenenia za účasť Katedry telesnej výchovy PF BB na príprave a organizácii **Akademických majstrovstiev Slovenska** v rokoch 1984 a 1992.

Vysokoškolská telovýchovná jednota (VŠTJ) Slávia Pedagogická fakulta Banská Bystrica je ďalšou organizáciou, ktorá fakultu počas celého obdobia svojej existencie úspešne reprezentovala na úseku telovýchovy a športu na významných domácich i medzinárodných podujatiach. O jej aktivite svedčí aj skutočnosť, že napr. už na sklonku 70. rokov (**1979**) v 9 oddieloch a odboroch združovala 366 členov, spravidla z radov študentov a zamestnancov PF. Z nich napr. *Oddiel ľahkej atletiky TJ Slávia PF* (Ľ. Dropčo, R. Rozim, L. Hála, Š. Dobák, E. Trunečková a i.) sa už v tom čase hrdil niekoľkými titulmi majstra Slovenska. Družstvo žien, člen 1. SNL od roku 1977, odchovalo napr. reprezentantku Československa, **Janu Čerchlanovú**.

Medzi špičkové družstvá v súťažiach SNL počas dlhých rokov patril *Basketbalový oddiel TJ Slávia PF*, od r. 1972 účastník I. ligy súťaže, v ktorej viac krát obsadil 1. miesto. Aj zásluhou kvalitných a obetavých trénerov⁸³ oddiel odchoval rad reprezentantiek Slovenska i Československa v najvyšších súťažiach doma i na medzinárodnom fóre (medzi prvými napr. Chmelíková, Jánošová, Koppová, Plavcová, Tichá, Golanová, Antalecová, Kukučková, neskôr tiež D. Huťková, A. Slosiarová, M. Gandžalová a ďalšie). Počas **OH 1988 Soul** napr. reprezentantky oddielu **Erika Dobrovičová – Burianová a Anna Janoštinová - Kotočová**, ako členky čl. mužstva obsadili 8. miesto v športe *basketbal*. Na **Olympijských hrách 1992 v Barcelone**, v športovej hre *basketbal* obidve reprezentantky, v rámci mužstva Československa, obsadili 6. miesto.

Oddiel športovej gymnastiky začal so svojou úspešnou aktivitou v r. 1964 najmä vďaka obetavosti a talentu prvých trénerov a organizátorov (A. Bella, Oráč, Hruška, Fodor, Sejkora). V sezóne 1977/1978 po prvýkrát čestne obstáli v I. lige kategórie mužov, najmä vďaka výkonom pretekárov Rudolfa Babiaka a M. Laššáka, akademických reprezentantov ČSSR. Tu sa osobitne žiada sa uviesť vynikajúce umiestnenie **Jany Valachovej-Labákovvej** na **OH 1980 v Moskve**, ktorá v odvetví *športová gymnastika získala* 4. miesto v súťaži družstiev a 7. miesto v preskoku *ex aequo* (vedno s Evou Marečkovou). Podobne tiež reprezentant oddielu **Rudolf**

---

⁸³ K nim patrili napr. J. Starší, B. Bucko, M. Oklepek, J. Darida, Š. Fekiač, Š. Dušek, N. Dušeková, D. Hlasica, T. Vasiľko, M. Vasiľková, O. Vilner, S. Sloboda, S. Onuška, E. Doušek, M. Gregora, M. Krnáč, Ľ. Sklienka, T. Klein.

Babiak získal na týchto OH v *športovej gymnastike* 6. miesto v súťaži družstiev a súčasne tiež 7. miesto na kruhoch.

K najstarším úspešným patril tiež *Oddiel džuda*. K prvým najúspešnejším patrili najmä pretekárky (ale aj vedúce oddielu), Marta Diková, Gregorová, Kulfasová, Merešová, Štubňová a Surovcová. Osobitne možno spomenúť zlatú medailu, ktorú získala Merešová na Univerziáde r. 1975. Reprezentant oddielu **Jaroslav Kríž** získal napr. na uvedených už **OH 1980 v Moskve** v odvetví *džudo* pekné 7. miesto v hmotnosti do 65 kg.

K úspešnému zviditeľňovaniu PF BB na hlavnom celosvetovom fóre v oblasti športovej aktivity v 2. polovici 80. rokov významne prispeli tiež študenti TV v ďalších športových disciplínach. Na **OH 1988 v Soule Jozef Pribiliniec** v odbore *atletika* získal najvyššie ocenenie, keď v chôdzi na 20 km obsadil 1. miesto. O niekoľko dní potom v **ZOH 1988 Calgary, Alžbeta Havrančíková**, v behu na lyžiach obsadila 8. miesto v štafete. Súčasne tiež **Adrián Bireš**, v odvetví *zjazdové lyžovanie*, získal 8. miesto v alpskej kombinácii.

Podmienky pre nové, demokratické premeny v spoločnosti, osobitne na úseku výchovy a vzdelávania, priniesol *NOVEMBER 1989*. Prispel k zmene koncepcie vyučovania, k odstráneniu viacerých prežitých metód, vniesol nádyh slobody pre širšie študijné zameranie a tvorivú činnosť učiteľov i študentov. Na protestných akciách, dožadujúcich sa pádu totality a zavedenia demokratického pluralitného politického systému sa aktívne podieľali aj študenti Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Pridali sa k novej jednotnej mládežníckej organizácii Socialistický zväz mladých vysokoškolákov, vytvoriac jej vlastnú organizáciu v podmienkach fakulty. Nadviazali spoluprácu s jej ústredím. Z jej organizačnej štruktúry vznikol ešte koncom novembra 1989 štrajkový výbor (predstavitelia Miroslav Štefík, Daniel Vražda, Viliam Kačaliak), ktorý organizoval návrat k demokratickým tradíciám v podmienkach fakulty. Tak dochádza aj v podmienkach PdF k odstraňovaniu vplyvu vedúcej úlohy KSČ a postupne k zrušeniu tejto organizácie na fakulte, ako aj k zrušeniu jej nepriamo podriadenej mládežníckej organizácie, Socialistického zväzu mládeže a tým k celkovému odpolitizovaniu akademickej pôdy na fakulte.

V tomto zložitom období členovia vedenia PdF, napriek možnému osobnému riziku počas ešte jestvujúcej platnej totalitnej legislatívy, nechali otvorenú cestu demokratizačnému procesu v podmienkach ďalšieho vývoja vysokej školy. Na celofakultnom zhromaždení učiteľov a zamestnancov i študentov v aule PF, na konci novembra 1989, členovia vedenia fakulty (L. Višňovský, P. Martuliak, P. Kršňák, S. Ondrejka, M. Biloveská a L. Longauer) osobne predložili jednoznačný návrh na odstúpenie zo svojich funkcií z dôvodu, aby nestáli v ceste demokratizačnému procesu v podmienkach vysokej školy. Všetci prítomní na tomto zhromaždení návrh členov vedenia odmietli, vedeniu vyjadrili plnú dôveru a podporu, požiadali menovaných, aby ostali vo svojich funkciách do vyriešenia problému zvolenia nového vedenia fakulty na základe princípu demokracie a jeho potvrdenia nadriadeným orgánom. Minister školstva SSR v polovici decembra prijal odstúpenie dekana a tým dovtedajšie vedenie ukončilo svoju činnosť.

3. 3 Základné črty vývoja Pedagogickej fakulty Banská Bystrica v r. 1990 – 1992

Novo konštituovaný akademický senát (AS), ako revolučný, demokratický orgán, zložený z komory učiteľov i zamestnancov a z komory študentov školy, za predsedu ktorého bol zvolený Oto Tomeček, na svojom zasadnutí 19. decembra 1989 zvolil za dekana PF Jána Findru. V nasledujúci deň, 20. decembra, sa uskutočnila voľba prodekanov, ktorými sa stali Vladimír Baran, Ján Kolenička, Stanislav Ondrejka, Ivan Ružička.⁸⁴ Tajomníkom fakulty sa stal Igor Ďaďo. Vedenie fakulty mohlo pracovať v novej, demokratickej politickej a spoločenskej atmosfére. V priebehu mesiaca marec 1990 prebehli nové voľby dekana a vedenia PF členmi AS ktoré potvrdili dekana a ďalších uvedených členov vo funkciách.

Jedným z prvých významných opatrení nového vedenia fakulty, prerokovaných a schválených AS, bola rehabilitácia pracovníkov PdF, postihnutých politickými represiami v období na začiatku 70. rokov a možnosť návratu neoprávnenne odstránených z fakulty. Boli prijaté nové významné reformy v systéme, obsahu a štruktúre štúdiá. Išlo najmä o obnovenie výučby predmetov, zrušených MŠ v období sedemdesiatych rokov, ako dejepis, chémia a cudzích jazykov – anglický, francúzsky, nemecký. Zavedeniu výučby ostatných nových predmetov, ako filozofia a ďalšie spoločenské vedy, súčasne predchádzalo zrušenie Ústavu marxizmu-leninizmu a zároveň výučby disciplín marxizmu-leninizmu. Súčasne došlo k zrušeniu výučby povinnej všeobecnej telesnej výchovy, brannej výchovy a tiež niektorých uvedených predmetov, zaradených do výučby v 70. rokoch. Študentom zaničajúcich študijných kombinácií či predmetov umožnili zvoliť si ďalší nový predmet a jeho štúdium ukončiť v skrátenom termíne.

Na základe novoprijatých demokratických opatrení sa do vysokoškolského prostredia mohli vrátiť bývalí pracovníci Pedagogickej fakulty, ktorí museli školu opustiť v dôsledku represii obdobia *konsolidácie*. Išlo o jednotlivcov: J. Alberty, V. Hlôška, M. Jurčo, P. Kachnič, B. Kovalová, S. Makara, J. Mikleš, S. Ondrejka, Š. Prukner, M. Štilla, M. Štulrajter.

Vedenie fakulty v nových demokratickejších podmienkach venovalo primeranú pozornosť odborno-pedagogickému rastu pracovníkov. Ku koncu svojej subjektivity, pred začlenením do Univerzity Mateja Bela, v júni r. 1992, mala Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici 15 profesorov, 55 docentov, 118 kandidátov vied (CSc.), 4 doktorov vied (DrSc.) a 44 učiteľov bez vedeckých hodností (odborní asistenti a asistenti).

Významný prínos pre ďalší rozvoj fakulty a realizáciu reforiem, menovite z priestorového aspektu, predstavovali objekty zrušenej Krajskej politickej školy na Komenského ulici 20. Tým, že prešli do jej vlastníctva, PdF získala nové vhodné priestory pre výučbu, pre umiestnenie novovznikajúcich katedier, ako aj pre ubytovanie ďalšieho počtu študentov. Svoje miesto tu našli najmä obnovené kated-

---

⁸⁴ FINDRA, Ján: *Základné míľniky na ceste za univerzitou*. UMB Banská Bystrica. 2007. 132 s. ISBN 978-80-8083-4500-0, s. 12.

ry: histórie, anglistiky-ameristiky, germanistiky-romanistiky. K nim dočasne pribudla tiež K JS-L.

V pôvodných objektoch PdF na Tajovského 40, naďalej sídlili katedry: matematiky, fyziky, chémie, geografie, technickej výchovy, informatiky, ruského jazyka, telesnej výchovy, hudobnej výchovy, výtvarnej výchovy, pedagogiky, psychológie, filozofických vied. Dôležitú funkciu začala postupne plniť dostavba niektorých nových objektov v priestoroch „tisíc lôžkového internátu“, Tajovského 51 (*pod cestou*). V r. 1991 bol dokončený a odovzdaný do užívania ako prvý, blok A, B, v ktorom našlo ubytovanie 238 študentov. Súčasne sa v týchto objektoch dobudovali tiež priestory pre Univerzitnú knižnicu, nové vyučovacie priestory a miestnosti pre jednotlivé katedry.

Novou vnútornou prestavbou prešlo aj vedecko-výskumné zariadenie, Ústav regionálneho výskumu PdF. Prijal tiež nový názov: **Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií** (ISKŠ). Jeho riaditeľom sa stal M. Štilla. Medzi výrazné pozitíva môžeme zaradiť najmä personálne budovanie pracoviska (tri systemizované miesta etnológov, 1 sociológ, 1 literárny historik) schopného realizovať systematický, integrovaný výskum zameraný prevažne na etnologickú a sociologickú problematiku. Výhody priniesla tiež grantová forma plánovania výskumných úloh, so zabezpečením publikačnej činnosti.

Vedenie Pedagogickej fakulty súčasne v relatívne krátkom čase oživilo ideu a úsilie založiť v meste univerzitu a tento cieľ čoskoro zaradilo medzi svoje prioritné úlohy. Ako túto snahu líči vo svojich spomienkach, na vrub nového vedenia PdF, jeden z prioritných zástancov a realizátor tejto myšlienky prof. Ján Findra, nám aspoň sčasti priblíži nasledovný citát z diela s výstižným názvom, v ktorom podrobne ilustruje celkový proces zrodu UMB: „*V tomto počiatočnom období úvah, rozhodovania i hľadania sme veľmi zodpovedne, citlivo i kriticky analyzovali, posudzovali a hodnotili všetky relevantné podmienky a predpoklady, ktoré mali opodstatňovať našu cestu za univerzitou. Takto sme si východiskovo vymedzovali a postupne precizovali kultúrno-historické a systémovo-funkčné podložie, v priestore ktorého sme uvažovali o organizačno-koncepčnom pôdoryse budúcej univerzity.*“⁸⁵ Ako o tom podrobnejšie uvádzame na inom mieste, Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici sa dňa 1. júla 1992 stala súčasťou novovytvorenej Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Celkom na záver tejto časti sa žiada podčiarknuť ešte skutočnosť, že Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici a jej predchodkyne, napriek niektorým uvedeným hektickým a pre značnú časť pracovníkov nepriaznivým obdobiam, ktorými musela prechádzať, ako platné a kvalifikované vysokoškolské učebné zariadenie, do svojho začlenenia do UMB vchovala vyše 15 tisíc kvalifikovaných učiteľov a kultúrno-osvetových pracovníkov. Z aspektu vlastného prínosu či postavenia sa zaradila medzi popredné spoločenské, pedagogické, vedecko-výskumné, kultúrne a športové vysokoškolské pracoviská v rámci Slovenska i celej súdobej Československej republiky.

---

⁸⁵ FINDRA, Ján: Základné míľniky na ceste za univerzitou.....s. 12.